

Dmytrshokin D. E. Structural Models and Lexical Groups of sports compound word.

Summary

The article deals with structural models and lexico-semantic groups of compound words in modern American sports discourse. The layer of sports lexicon is reach in various expressive means that are rendered through transformations on syntactic level, which result in formation of compound lexical units. Basic lexico-semantic groups of sports terminology have been pointed out. The author has established quantitative data of the analyzed lexical units. The phenomenon of the formation of polysemic, synonymic, and antonymic compounds in sports discourse has been revealed.

There may be pointed out three primary structural groups of compounds words. Words that belong to the first group have the following semantic aspect: a certain notion expressed by the first component limits the object expressed by the second component and changes the general meaning of the whole compound word.

Words that belong to the second group have the following semantic structure: there is no subordinate component in the structure of the compound word. Its meaning corresponds to the meaning of a phrasal verb.

The semantic structure of words from the third group may be presented as: object expressed by the second component is defined by a feature of the first component. The compound word is formed on the basis of an adjective and may denote both object, as well as doer of the action.

Key words: a compound unit, sports discourse, semantic structure, lexico-semantic groups.

УДК 81`367.622.18

Довбня Г. О.,
аспірант кафедри загального мовознавства і германістики
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
E-mail: onita777@gmail.com

ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ ПРОСТОРУ ТА КАТЕГОРІЇ ЛОКАТИВНОСТІ

Стаття присвячена дослідженню засобів вираження категорій простору та локативності в українській, російській та англійській мовах. Автор розглядає основні трактування категорій простору та локативності, а також визначає їх співвідношення. Особливу увагу приділено виявленню мовних засобів вираження досліджуваних категорій та аналізу відмінних особливостей їх використання в зазначених мовах.

Ключові слова: простір, локативність, засоби вираження, категорія, переміщення.

Постановка проблеми. Здатність людини класифікувати явища, предмети, розподіляти їх на групи і підгрупи, категорії та підкатегорії свідчить про сприйняття світу через ідентифікацію речей за їх схожістю, або навпаки, відмінністю. Категоризація сприйнятого — це основний спосіб упорядкувати інформацію, систематизувати та класифікувати її. Тому важливим вбачається розуміння основних критеріїв, за якими людина виносить судження про схожість одних предметів, явищ та відмінність інших [9, с. 14–15].

Слід зазначити, що в усіх напрямках, зокрема й у мовознавстві, категорії простору та локативності є взаємозалежними. Розглядаючи мовну репрезентацію простору, найчастіше людина має на увазі просторові відношення предметів та свою просторову орієнтацію. Визначаючи локалізацію предметів, неможливо абстрагуватися від простору як такого. Однак малодослідженим залишається питання чіткого розмежування самих категорій та виділення їхніх диференційних ознак. Особливу увагу також слід звернути на мовні засоби вираження простору та локативності в українській, російській та англійській мовах, що залежить від особливостей сприйняття навколишнього світу носіями неблизькоспоріднених мов. Це дає змогу не тільки визначити спільні та відмінні риси досліджуваних категорій, але й дослідити їх етнокультурну зумовленість.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Вивчення проблеми взаємодії мови та світосприяття має давню традицію. Зокрема, дослідженню питання категоризації світа та вербалізації думки присвячені численні праці О. С. Кубрякової. Розвиток просторового сприйняття в

західній традиції описує С. Левінсон, а еволюцію бінарної структури простору розглядає у своєму дисертаційному дослідженні І. П. Довбня. Типи референцій просторових, часових та особових координат стали об'єктом дослідження С. І. Терехової, а окресленням лінгвістичного статусу категорії локативності у співвідношенні з її філософським трактуванням займається М. І. Степаненко.

Незважаючи на численні публікації із зазначеної тематики, **актуальність** статті зумовлена необхідністю більш чіткого розмежування категорій простору та локативності, а також мовної репрезентації зазначених категорій в українській, російській та англійській мовах.

Мета статті полягає у дослідженні засобів вираження категорії простору та категорії локативності. Поставлена мета передбачає розв'язання таких **завдань**: 1) розглянути основні трактування категорій простору та локативності; 2) виокремити співвідношення досліджуваних категорій; 3) виявити засоби, що використовуються на позначення простору та локативності в українській, російській та англійській мовах; 4) проаналізувати відмінні особливості використання засобів вираження простору та локативності в досліджуваних мовах.

У процесі роботи методом суцільної вибірки із сучасних художніх творів української [10], російської [11] та англійської [12] мов було відібрано мовні конструкції на позначення простору та локативності, які послужили матеріалом дослідження.

Виклад основного матеріалу. Категорія простору як одна з основних онтологічних категорій отримала всебічну лінгвістичну та філософську інтерпретацію. У філософії її трактують як форму буття матерії, що характеризує її протяжність, структурність, співіснування та взаємодію елементів у всіх матеріальних системах [8, с. 541].

Вказана категорія знаходить свою об'єктивізацію в мові, у формах якої закріплені результати пізнавальної діяльності людини, спрямованої на усвідомлення нею свого місця в навколишньому світі, що піддається прямому чуттєвому сприйняттю та впливу [4, с. 82]. О. С. Кубрякова розглядає простір як те, що вміщує людину, що вона бачить навколо себе, що простягається навколо — певна заповнена людьми та предметами «пустота», середовище всього сущого, де все відбувається [3, с. 26]. Дослідниця зауважила, що таке потрактування є досить широким та дифузним, допускаючи подальші вужчі, окремі інтерпретації поняття простору за умови збереження спільного компоненту – вказівки на простір як основну форму матерії або об'єктивну реальність, що характеризується об'ємом та протяжністю [3, с. 26–27]. Говорячи про простір, В. М. Топоров підкреслював, що він формується як ієрархізована структура значень через світ речей та людину [6, с. 242]. Отже, слід вважати простір цілісною системою, котра характеризує взаємодію людини із навколишнім середовищем крізь призму особистісного світосприйняття.

У когнітивній лінгвістиці розуміння категорії простору пов'язане з ідеєю про реальний (об'єктивно існуючі речі) та перцептуальний (суб'єктивно сприймані речі) простори [2, с. 5–6]. Простір є формою буття всіх без винятку предметів і процесів реального фізичного світу, тому просторову орієнтацію в людській свідомості набувають усі реалії. Проте свідомість, як і мова, відбиває реальний фізичний простір доволі специфічно – у вигляді перцептуального простору, що належить до сфери сприйняття навколишнього світу окремим індивідом [4, с. 83].

Відтворення реального фізичного простору у свідомості виникло із досвіду людей щодо узагальнення поняття місця, в межах якого здійснюється як біологічне, так і соціальне буття. У загальному розумінні просторові відношення – це розміщення у просторі певного предмету, дії, ознаки відносно деякого просторового орієнтуру (локуму). М. В. Всеволодова та Є. Ю. Владимирський трактують локум як простір або предмет, відносно якого визначається місцезнаходження предмета або дії та характер їх взаємовідносин (статичний або динамічний) [1, с. 6]. Тому до просторових уявлень у мові відносять насамперед ті її одиниці, що виражають просторову локалізованість предметів та явищ [4, с. 83].

Будучи позамовною категорією, локативність знаходить своє відбиття в мові. У лінгвістиці її розуміють як семантичну категорію, що позначає всі різновиди просторового значення та виражає відображені у свідомості людей різноманітні просторові відношення предметів та явищ [7, с. 323].

Таким чином, локативність пов'язана із сприйняттям людиною навколишнього середовища та певної системи координат, що допомагає визначити її місце у просторі, а також створити у своїй свідомості образ навколишнього світу.

Розробляючи теорію функціональної граматики, О. В. Бондарко визначив локативність як семантичну категорію, що є мовною інтерпретацією мисленнєвої категорії простору та виражає просторові відношення за допомогою різнорівневих засобів мови, які взаємодіють між собою [5, с. 5]. Таким чином, можна припустити, що незважаючи на очевидну спорідненість категорій простору та локативності, остання є дещо вужчою за простір. Якщо простір – це певне вмістилище, то локативність – це розміщення предметів, людей, явищ у цьому вмістилищі та їх взаєморозташування відносно один одного або іншого просторового орієнтиру. Простір вказує на заповнене предметами середовище. Водночас локативність не обов'язково є статичним процесом (перебування в конкретному місці чи русі, що не пов'язаний з подоланням меж певного простору). Окрім просторового розміщення, локативність також позначає напрямок руху предмета відносно орієнтира, його переміщення всередину простору або з нього.

Набір мовних засобів, що використовуються для вираження категорій простору та локативності, може містити складні комбінації різнорівневих засобів. Однак морфологічні засоби, що використовуються на позначення кожної з категорій, часто не збігаються. Таким чином, дослідження простору та локативності неминуче приводить до необхідності виділення засобів їх вираження.

У більшості індоєвропейських мов категорія простору репрезентується за допомогою іменника. Не винятком є й українська мова: *Піднімаючись у бік центру Києва, минув недобудований костел* [К, 11]; *Київ – місто маленьке* [К, 15]; *Перший – у Москві, був одним із тих, хто закидав бомбами спрямованих на підмогу жандармським кіннотникам військових кавалеристів* [К, 27]; *Здавалося, в цьому Содомі спокій зберігають лише залізничники* [К, 35]. Проте на матеріалі сучасної української прози можна проілюструвати й інші мовні засоби на позначення простору, а саме:

1) поєднання прикметника та іменника: *Файна та Левін схожі на всіх інших, хто прогулюється в неділю центральною частиною губернської столиці* [К, 21]; *не лише в центральній частині столиці губернії, а й на київських околицях почалися раптом жваві забудови* [К, 10]; *Вже наближаючись до народного дому, помітив боковим зором щось знайоме* [К, 11];

2) поєднання прикметника з двома іменниками: *Штерн саме завернув на Володимирську, посунув протилежним боком вулиці* [К, 24]; *Зараз вони вдавали парочку, котра зустрілася перед електричним ілюзіоном «Люкс»* [К, 20];

3) комбінація із двох іменників: *Піднімаючись у бік центру Києва, минув недобудований костел* [К, 11];

4) сполучення двох прикметників з іменником: *Філера помітив, уже коли проходив повз Троїцький народний дім* [К, 9];

5) вживання прикметника у ролі іменника: *парочка тепер шляхетно гуляє Володимирською в очікуванні наступного сеансу* [К, 20]; *Знаючи, що того приймають майже в усіх борделях на Ямській* [К, 19]; *Аж ураз погляд зачепився за знайому високу постать, яка рухалася вгору по Фундуклейвській* [К, 23].

Щодо категорії локативності, то її структура складніша, ніж простору, адже, як було зазначено вище, локативність позначає не лише статичні, але й динамічні процеси. Загальний масив лексики на позначення локативності можна поділити на три великі групи:

1) прислівники місця, які виражають суб'єктивне сприйняття мовцем свого просторового розміщення відносно інших предметів: *він жив у місті вже півроку, часто ходив сюдою* [К, 11]; *Кроки чулися зовсім близько* [К, 13]; *Погляньте довкола: кров летиться всюди!* [К, 28];

2) безприйменникові іменні конструкції: *Правиця з револьвером вислизнула назовні* [К, 13]; *Генерал-майор Євсєєв, суддя військово-окружного суду* [К, 27];

3) прийменниково-іменникові конструкції, які, у свою чергу, поділяються на підгрупи залежно від просторових (локативних) відношень, що вони виражають. Перша підгрупа – це позначення

місцезнаходження певного предмету в просторі: *Той рухався широким кроком, тримаючи сумку на плечі* [К, 11]; *На ньому була та сама, нічим не прикметна суконна однорядка* [К, 11]; *Цікаво, під носом у нього справжня рослинність чи бутафорія* [К, 12]. Друга підгрупа позначає напрямок переміщення предметів або людей: *І, вже завертаючи у двори, все ж таки оцінив те, що сталося* [К, 9]; *офіцери, що отримали звільнення в місто* [К, 15]; *Свої почуття молода жінка озвучила, коли її приймали до бойового загону* [К, 18]. Третю підгрупу складають локативи, що виражають вхід предмету до простору або вихід з нього: *Ясно, йде майстровий із передмістя кудись на заробітки* [К, 11]; *Філер, ніби щось відчувши, у двір за ним не пішов* [К, 13]. Локативи на позначення руху предмета поблизу певного простору або об'єкта формують четверту підгрупу: *він опустил її вздовж тіла, збираючись не дати шпигові жодного шансу* [К, 13]; *Трохи далі за перехрестям стояла запряжена коляска* [К, 21]; *Видно, влаштувалася біля хлібного місця, поруч із Оперою* [К, 24].

Так, можна відзначити схильність носіїв мови до детального опису та характеризувannya простору й локативних відношень у процесі мовлення, що досягається за допомогою численних мовних моделей та конструкцій української мови.

Серед засобів вираження категорії простору в російській мові слід назвати наступні:

1) іменник: *Наша запряда – муть на дне* [Ш, 16]; *Потом было озеро* [Ш, 28]; *И запахи из сада!* [Ш, 16]; *Ты только что из поликлиники со свежей пломбой в зубе* [Ш, 27]; *Полезли в плес, свободный от ряски* [Ш, 28];

2) поєднання прикметника з іменником: *И Млечный путь делит небо наискосок* [Ш, 23]; *Спускаемся по крутому склону и подходим к заболоченному берегу* [Ш, 28].

Як і в українській мові, засоби вираження локативності в російській мові поділяються на декілька груп:

1) прислівники місця: *Сверху падали хлопья пепла* [Ш, 7]; *Где-то читал, что Стендаль научился писать просто и ясно, изучая боевые приказы Наполеона* [Ш, 20]; *Помнишь, уже в городе – ты заперся в туалете, а я проходила мимо на кухню* [Ш, 31];

2) безприйменникові іменні конструкції: *Юноша, который любил, когда я чесала ему спинку* [Ш, 7]; *Я легла загорать, закрыла лицо майкой* [Ш, 17]; *А язык и зубы у нас от черемухи черные* [Ш, 27];

3) прийменниково-відмінкові конструкції, які також поділяються на підгрупи: а) локативи на позначення місцезнаходження предметів у просторі: *Так в песке уже живет будущее стекло* [Ш, 6]; *Проходил первую практику в больнице* [Ш, 10]; *в твоём-то возрасте жить на улице бездомной собакой?* [Ш, 11] б) локативи, що виражають переміщення предметів всередині простору: *тень его ветки елозит по подоконнику* [Ш, 6]; *ты прошел утром по траве* [Ш, 16]; *просто идешь по полю или лесу* [Ш, 16]; *На тропинке – козьи орешки* [Ш, 16]; в) підгрупа локативів напрямку руху: *и стал швырять мне в волосы репейник* [Ш, 27]; *Смотрю на закат* [Ш, 14]; *А я должен был потом убрать, помыть и отправить тело в морг* [Ш, 11]; г) підгрупа, яку формують локативи на позначення входу / виходу предмету або людини з простору: *И запахи из сада!* [Ш, 16]; *Вылезает из воды и оципывает с себя водоросли* [Ш, 17]; *сыплешь из кулака песок мне на живот* [Ш, 17]; д) підгрупа руху предмета поблизу простору або предмета: *Стояли у костра и поднимали от жара ладони* [Ш, 7]; *Помнишь, наш стол под сиренью* [Ш, 16]; *сидишь все время над бездной* [Ш, 20]; *И то, что за окном* [Ш, 23].

Окрім зазначених вище груп, для вираження локативності носії російської мови послуговуються також складнопідрядними реченнями з підрядним місця: *Это было на набережной, где львы – пасть забита мусором, обертками, палочками от мороженого* [Ш, 25]; *Моя кожа существовала только там, где ты ее касался* [Ш, 30]. Таким чином, можна стверджувати, що російська мова має засоби, які не завжди представлені в інших мовах. Така особливість дає змогу детальніше описати характер локативних відношень між мовцем та навколишнім середовищем. Незначна кількість мовних моделей, які репрезентують категорію простору, пояснюється, зокрема,

схильністю носіїв мови давати простору конкретну назву, що в мові представлено переважно іменником.

В англійській мові наявне найбільше різноманіття мовних засобів для вираження категорії простору:

1) іменник: *There had been a row, in the car going **home*** [R, 12]; *set off through the pretty little **town** of Pagford* [R, 9]; *Howard's presence on **earth*** [R, 17];

2) сполучення двох іменників: *on the wall outside his **school office*** [R, 26]; *He paused soon to become **Pagford's newest café*** [R, 29]; *The Queen had lowered the flag on **Buckingham Palace*** [R, 19];

3) поєднання артикля з іменником: *A strange sense of anti-climax filled **the kitchen*** [R, 13]; *Andrew was about to leave **the room*** [R, 16]; *The school bus had reached **the Fields*** [R, 24]; *She didn't stop in **the porch*** [R, 14];

4) комбінація артикля з двома іменниками: *so Barry had telephoned **the golf club*** [R, 9]; *The sports hall smelt* [R, 26]; *when they met outside **the church hall*** [R, 31]; *Barry parked the people-carrier outside **the club restaurant*** [R, 10];

5) сполучення двох прикметників та іменника: *certificates at the **local primary school*** [R, 30];

6) поєднання артикля з прикметником та іменником: *The ambulance had to come from **the neighbouring city*** [R, 10]; *The **Black Canon** (one of the oldest pubs in England) faced Mollison and Lowe* [R, 31]; *Howard strode in and out of **the back room*** [R, 31].

Засоби вираження категорії локативності в англійській мові поділяються на наступні групи:

1) прислівники місця: *Barry had telephoned the golf club, because it was **nearby*** [R, 9]; *the bus turned **left*** [R, 20]; *Andrew glanced **around*** [R, 21]; *Then her eyes slid **sideways*** [R, 32];

2) безприйменникові іменні конструкції: *assembly meant an **open-air** walk* [R, 26]; *doors in the middle of the **right-hand wall** opened* [R, 26]; *Parminder's **Birmingham** accent was still strong* [R, 32];

3) прийменниково-відмінкові конструкції, що, як і в українській та російській мовах, поділяються на підгрупи: а) локативи місцезнаходження: *notions of what ought to take up most space **in life*** [R, 9]; *Barry pressed the auto-lock **on the key-ring** in his hand* [R, 10]; *Sam and I were having dinner **at the Birdie*** [R, 11]; б) підгрупа напряму переміщення предметів або людей: *Patricia who had gone **to London*** [R, 18]; *fear had propelled him **to the telephone*** [R, 11]; *doctor had walked **towards Mary** at the hospital* [R, 12]; в) локативи на позначення переміщення всередині простору: *he set off **through** the pretty little **town** of Pagford* [R, 9]; *They drove **down Church Row*** [R, 9]; *across **the Square**, where they had a clear view of the dark skeleton of the ruined abbey* [R, 9]; г) підгрупа, що формується локативами руху поблизу простору або предмета: *headache continued to thump **behind** his ear* [R, 9]; *around **the corner** by the mock-Gothic church* [R, 9]; *Barry parked the people-carrier **outside the club restaurant*** [R, 10]. Отже, можна зауважити, що простежується схожість між англійською та українською мовами у використанні мовних моделей, які залучені до процесу творення лексики із просторовим та локативним значеннями. У свою чергу, більше різноманіття мовних засобів вираження простору та локативності спричинене структурною особливістю англійської мови, тобто наявністю частин мови, не представлених в інших досліджуваних мовах.

Висновки. Простір належить до фундаментальних категорій, які є об'єктом дослідження різних дисциплін. Під простором розуміють об'єктивну реальність, вмістилище всього суцього, форму існування матерії. У когнітивній лінгвістиці він пов'язаний з ідеєю про реальний та перцептуальний простори і може бути потрактований як цілісна система, що характеризує взаємодію людини з навколишнім середовищем через призму особистісного світосприйняття. Локативність пов'язана із сприйняттям людиною навколишнього середовища та певної системи координат, за допомогою якої вона визначає розміщення предметів у просторі відносно локуму.

Незважаючи на очевидну спорідненість досліджуваних категорій, між ними є значна відмінність. Простір – це вмістилище, середовище, де щось відбувається. Локативність визначає просторове розміщення предметів та людей, що знаходяться в цьому середовищі. Вона позначає як статичні процеси, так і ситуації переміщення або напрямку руху предметів у просторі.

Серед досліджуваних мов найбільшу тенденцію до різноманітного застосування мовних засобів на позначення простору виявляє англійська мова. Широкий спектр мовних конструкцій із просторовим значенням можна пояснити наявністю певних частин мови, що не представлені в українській та російській мовах. Найменше різноманіття мовних засобів із просторовим значенням має російська мова. Це пояснюється схильністю її носіїв конкретно називати той чи інший простір. Натомість російська мова має засоби, здатні деталізувати простір та локативні відношення, що дає змогу глибше експліцитно описати суб'єктивне сприйняття людиною навколишньої дійсності, на відміну від української та англійської мов, де наявні дещо схожі засоби для творення лексики з локативним значенням.

З огляду на все зазначене вище, вбачаємо перспективним подальше дослідження категорій простору та локативності, а також засобів їх вираження в різноструктурних мовах.

Перелік умовних скорочень назв джерел ілюстративного матеріалу

К – Кокотюха А. А. Київські бомби : [роман] / А. А. Кокотюха. – Х. : Фоліо, 2014. – 379 с.

ШШ – Шишкин М. П. Письмовник : [роман] / М. П. Шишкин. – М. : АСТ : Астрель, 2010. – 412 с.

R – Rowling J. K. The casual vacancy / J. K. Rowling. – London : Little, Brown Book Group, 2012. – 503 p.

Список використаної літератури

1. Всеволодова М. В. Способы выражения пространственных отношений в современном русском языке / М. В. Всеволодова, Е. Ю. Владимирский. – М. : Русский язык, 1982. – 264 с.
2. Кольман Э. Четвертое измерение / Э. Кольман. – М. : Наука, 1970. – 95 с.
3. Кубрякова Е. С. Язык пространства и пространство языка (к постановке проблемы) / Е. С. Кубрякова // Известия АН СССР. Серия литературы и языка. – 1997. – Т. 56. – № 3. – С. 22–31.
4. Сенів М. Г. Функціонально-семантичний аналіз системи просторових і часових відношень (на матеріалі латинської мови) : [монографія] / М. Г. Сенів. – Донецьк : Донеччина, 1997. – 384 с.
5. Теория функциональной грамматики : Локативность. Бытийность. Посессивность. Обусловленность / [А. В. Бондарко и др.]. – СПб. : Наука, 1996. – 230 с.
6. Топоров В. Н. Пространство и текст / В. Н. Топоров // Текст : семантика и структура / [отв. ред. Т. В. Цивьян]. – М. : Наука, 1983. – С. 227–284.
7. Українська мова : Енциклопедія / [В. П. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін.]. – К. : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. – 824 с.
8. Философский энциклопедический словарь / [гл. редакция: Ф. Л. Ильичев, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалев, В. Г. Панов]. – М. : Сов. энциклопедия, 1983. – 840 с.
9. Шамне Н. Л. Семантика немецких глаголов движения и их русских эквивалентов в лингвокультурологическом освещении : [монография]. – Волгоград : Издательство Волгоградского государственного университета, 2000. – 392 с.

Довбня А. А. Способы выражения категории пространства и категории локативности.

Аннотация

Статья посвящена изучению способов выражения категорий пространства и локативности в украинском, русском и английском языках. Автор рассматривает основные определения категорий пространства и локативности, а также обозначает их соотношение. Особое внимание уделено выявлению языковых способов выражения исследуемых категорий и анализу отличительных особенностей их использования в указанных языках.

Ключевые слова: пространство, локативность, способы выражения, категория, перемещение.

Dovbnya G. O. The means of expressing the category of space and the category of locativity.

Summary

The object of the study is the means of expressing the category of space and the category of locativity. The significance of the article is determined by the lack of the clear differentiation between the categories of space and locativity.

The main aim of the article is to identify the linguistic means which are used to represent space and locativity, special attention is drawn to the analysis of their characteristic features.

The object of the study is the linguistic constructions representing space and locativity taken from the works of the modern fiction of the Ukrainian, Russian and English languages.

It was found that despite some similarity categories of space and locativity are different. Space denotes container, environment where everything occurs. Locativity signifies the spatial placement of objects and people in this environment. It denotes both static processes and the situation of movement or direction of movement. Among the examined languages English has the best tendency to use various linguistic means of expressing space and locativity. That's because English has some parts of speech which are absent in other languages. At the same time Russian tends to detail space and locative relations that gives the opportunity to describe human's cognition of the environment.

The further study of the categories of space and locativity should be continued because of its significant contribution to the cognitive linguistic researches.

Key words: *space, locativity, the means of expressing, category, movement.*

УДК 81'367.624:811.111

Довбуш О. Р.,
викладач кафедри технічного перекладу
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності
E-mail: oksanadovbush@ukr.net

СЕМАНТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АНГЛІЙСЬКИХ ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ ПСИХОЛОГІЧНОГО ДИСКУРСУ СФЕРИ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

У статті узагальнено поняття «термін» та «семантичне поле», виокремлено основні ознаки терміна, визначено лексико-семантичні групи у межах семантичного поля «психологія надзвичайних ситуацій», розглянуто структурно-семантичні особливості термінології психології сфери надзвичайних ситуацій.

Ключові слова: *термін, терміносистема, семантичне поле, лексико-семантична група.*

Терміносистема психологічного дискурсу сфери надзвичайних ситуацій, як і будь-яка інша, має свої особливості, тому потребує детального аналізу та вивчення. Існують різноманітні дослідження, присвячені визначенню семантичного потенціалу термінологічних одиниць, проте практично відсутні праці, які стосуються вивчення семантичного потенціалу термінів сфери надзвичайних ситуацій, тому аналіз терміносистеми психології надзвичайних ситуацій є важливим та **актуальним**.

Мета статті – узагальнити поняття «термін», охарактеризувати терміни, окреслити поняття «лексико-семантичне поле», визначити лексико-семантичні групи та структурно-семантичні особливості термінології психології сфери надзвичайних ситуацій.

Матеріалом дослідження слугували термінологічні одиниці англійських текстів сфери надзвичайних ситуацій. Для дослідження семантичного потенціалу англійських термінологічних одиниць сфери надзвичайних ситуацій передусім зосереджуємо увагу на визначенні терміна, аналізу його характерних рис та визначенню семантичного поля терміна.

Теоретичне обґрунтування поняття «термін» знаходимо у наукових працях багатьох зарубіжних термінологів, таких як Д. Буріго, А. Кондіміне, Х. Фельбер, а також українських термінологів, таких як Л. Симоненко, Т. Кияк, Т. Панько, О. Сербенська, А. Д'яков, І. Кочан, Л. Пшенична, Є. Кротевич, О. Пономарів тощо.

Український дослідник Є. Кротевич визначає термін як «чітко окреслене поняття з будь-якої галузі науки, техніки, мистецтва, що відрізняється від звичайного слова чи словосполучення точністю семантичних меж» [6, с. 194]. Представник австро-німецької термінологічної школи Х. Фельбер визначає термін як «умовний символ (слово, група слів), який виражає певне поняття в конкретній галузі знань» [12, с. 54]. Французькі вчені Д. Буріго та А. Кондіміне розуміють термін як «елемент термінологічної системи, яка є мовним вираженням системи понять певної галузі знань» [5, с. 15]. Український мовознавець О. Пономарів вважає, що «термін – це одиниця історично сформованої термінологічної системи, що визначає поняття та його місце в системі інших понять, виражається словом або словосполученням, служить для спілкування людей, пов'язаних єдністю спеціалізації, належить до словникового складу мови й підпорядковується її законам» [8, с. 65].

Ми підтримуємо думку І. Арнольда, який трактує термін як «слово або словосполучення, яке слугує для точного вираження поняття, характерного для певної галузі знань, виробництва або культури, і обслуговує комунікативні потреби цієї сфери діяльності [2, с. 85]. І. Арнольд порівнює термін з іменем головного героя роману. Дослідник зазначає, що «для того щоб насправді